

vexiologie

ZPRAVODAJ VEXILOLOGICKÉHO KLUBU PŘI OKD PRAHA 3
obsahující odborná pojednání a informace o vlajkách

78

Pavel Fojtik

PRVNÍ ČESKOSLOVENSKÉ VEXILOLOGICKÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY

Atributy státní svrchovanosti každého moderního státu se stávají státní vlajka a státní znak. Před více jak 72 lety stál úkol zvolit své státní symboly také před nově zrozeným Československem. Československá národní rada ve Washingtonu již v září 1918 prohlásila původně českou bíločervenou vlajku za symbol celého Československa a ta byla 18. 10. 1918 při přiležitosti vydání washingtonské deklarace nezávislosti československého národa poprvé vystýčena. Když 28. října 1918 vyhlásil v Praze Národní výbor první zákon o změně samostatného státu československého, byly ulice českých měst zaplaveny skutečně bíločervenými vlajkami a přepory. Lze ovšem konstatovat, že šlo o zcela spontánní používání tradičních českých barev a ne o znalost usnesení exilového orgánu. Uplynulo ještě plných 17 měsíců od vyhlášení samostatnosti, než nejvyšší československý zákonodárný orgán - Národní shromáždění - přijal zákon, který stanovil definitivní podobu státní vlajky. (1)

Naši pozornosti však až dosud poněkud unikal zatím nejstarší známý československý právní předpis s vexiologickou tematikou. Jde o nařízení č. 1007/1919 ministra s plnou mocí pro Slovensko dr. Vavro Srobára. Nese označení "O zástavách, znakoch (címeroch) a odznakoch". (2) Obsahuje pět poměrně stručných paragrafů, přičemž první má zásadní vexiologicky význam, proto jej uvádíme v plném znění:

§ 1. Na Slovensku, teda na území bývalého královstva uhorského, ktoré československá republika prevzala do svojej moci, slobodno len bieločervené alebo bielomodročervené zástavy, kokardy a podobné odznaky a len znaky (címer) československej republiky a jej zemi upotrebat, čiže nosiť, predávat a rozširovať. Upotreba, nosenie, predávanie a rozširovanie zástav, kokard, odznakov a znakov (címerov) iných štátov a národov sa zakazuje.

Toto nařízení tedy výslovne povoloilo používání sloveneké trikolóry vlastně v rovnoprávném postavení s českými, resp. československými barvami (v té době bílá a červená). Nařízení vydal ministr dne 28. 2. 1919 a vstoupilo v platnost téhož dne

vyhlášením v Úřadných Novinách pod č. 39/1919 (Úřadné Noviny č. 6, s. 14).

Podobné zdvojení jako v případě vlajky nastalo i u státního znaku. Dne 19. 5. 1919 vydala československá vláda vládní nařízení č. 300 Sb. z. a n., kterým byl dosavadní český znak prohlášen státním znakem republiky Československé "až do konečné úpravy státního znaku". Protože na Slovensku nebylo toto rozhodnutí přijato s kladným ohlasem, povolil ministr Šrobér dne 6. 10. 1919 užívání tzv. legionářského znaku, sdružujícího znaky Čech, Slovenska, Moravy a Slezska na samostatných, částečně se překrývajících štitech. (3)

Definitivní československé státní symboly stanovil až Zákon ze dne 30. března 1920, kterým se vydávají ustanovení o státní vlajce, státních znacích a státní pečeti. Byl publikován pod č. 252 na s. 539 Sbírky zákonů a nařízení státu československého, částka XLVIII, vydané 22. dubna 1920. Učinnosti nabyl ovšem podle svého posledního paragrafu ihned, tj. dnem schválení.

Zákon obsahuje celkem 12 paragrafů: § 1 je věnován vlajce, § 2 standartě prezidenta, § 3 zmocnil vládu stanovit prapory a vlajky pro rozličné orgány státní správy (tohoto zmocnění vláda využila jen v případě vlajky vojenských plavidel, a to až po deseti letech). Další 4 paragrafy (§ 4 - § 7) jsou věnovány heraldickému popisu tří státních znaků - malého, středního a velkého, přičemž § 7 zmocnil vládu nařídit, kdy kterého znaku bude užíváno. § 8 a § 9 jsou věnovány státní pečeti, § 10 a § 12 mají spíše organizační charakter a § 11 stanovil sankce za přestupy proti tomuto zákonu (pokutu až do výše 20 000 Kč nebo vězení do 6 měsíců).

Zákon č. 252/1920 Sb. z. a n. sice neobsahuje žádné zrušující ustanovení, jeho přijetím ale automaticky skončila platnost znakového provizoria daného jak vládním nařízením z 19. 5. 1919, tak nařízením ministra s plnou mocí pro Slovensko ze 6. 10. 1919. Tyto předpis y formulací "...až do konečné úpravy" samy omezily svou platnost. Naproti tomu nařízení dr. Šrobára č. 39/1919 Úř. Nov. bylo výslovně zrušeno až Zákonem č. 269/1936 Sb. z. a n. o užívání vlajek, znaků a jiných symbolů, jakž i stejnokrojů, přijatém dne 21. 10., vyhlášeným ve Sbírce zákonů a nařízení 24. 10. a účinným od 7. 11. 1936.

Zákon z 30. března 1920 byl publikován s tiskovou chybou. Omylem byla vypuštěna první věta § 8 o státní pečeti (správné znění "Státní pečeť je dvojí: malá a velká") a nahrazena chybým opakováním první věty následujícího § 9 ("Státní pečeť chová předseda vlády"). Chyba byla opravena sdělením ve Sbírce zákonů a nařízení pod číslem 341.

Zákon č. 252/1920 Sb. z. a n. byl proveden vládním nařízením č. 512/1920 Sb. z. a n. ze dne 20. 8. 1920. Definovalo se použití státní vlajky a praporu, státních barev, státních znaků i státních pečetí.

Zákon i jeho prováděcí vládní nařízení byly zrušeny až v roce 1960. Ústava ČSSR (Ústavní zákon ze dne 11. 7. 1960 č. 100 Sb.) článkem 110 potvrdila stávající státní vlajku a za-

vedla nový státní znak. (4) Výslovně byla platnost zákona č. 252/1920 Sb. z. a n. i vládního nařízení č. 512/1920 Sb. z. a n. ukončena až vydáním Zákona č. 163 ze dne 17. 11. 1960 o státním znaku a státní vlajce, který však vlastně jen potvrzoval symboly zavedené novou ústavou. Zaváděl však novou podobu standarty prezidenta republiky. Pro úplnost je ovšem nutno uvést, že v období okupace změnila protektorátní vláda oba právní předpisy z roku 1920 svými nařízeními č. 222/1939 Sb. a 280/1939 Sb. Ustavním dekretem prezidenta republiky ze 3. 8. 1944 "o obnovení právního pořádku" bylo stanoveno, že předpisy z doby nesvobody (tj. vydané po 30. 9. 1938) nejsou součástí československého právního řádu.

Popis československé státní vlajky uvedený v § 1 zákona č. 252 zůstal prakticky téměř stejný i v článku 110 Ústavního zákona č. 100/1960 Sb. (Ústava ČSSR), resp. v § 2 zákona č. 163/1960 Sb. o státním znaku a státní vlajce i v čl. 3 ústavního zákona č. 102/1990 o státních symbolech ČSFR, tedy, že vlajka "se skládá ze spodního pole červeného a vrchního bílého, mezi něž je vsunut modrý klín od žerdi do středu vlajky". Československá státní vlajka zůstala bez změny po celých sedmdesát letech od svého schválení.

Poznámky:

- (1) Tímto článkem si připomínáme 70. výročí naší státní vlajky. Detailnímu vyličení okolnosti jejího vzniku jsme věnovali před 10 lety celé 36. číslo Vexilogie.
- (2) Címer je madarský termín pro znak, erb.
- (3) Modifikovaná varianta tohoto znaku byla použita i na první československé jednokorunové státovce, vydané podle zákona z 10. dubna 1919.
- (4) V první československé ústavě z roku 1920 byly stanoveny pouze barvy republiky, totéž ustanovení najdeme i v ústavě z r. 1948. K přijetí nebo změně státních symbolů tedy stačil zákon. Protože Ústava ČSSR z r. 1960 již obsahovala popis státních symbolů, je od té doby zapotřebí k jejich změně ústavní zákon, který má větší právní silu než běžný zákon. Podobně až do přijetí ústavního zákona o státních symbolech z 20. 4. 1990 stačilo ke změně presidentské standarty (vlajky) sily zákona. Protože popis nové standarty (vlajky) prezidenta je nově obsahem ústavního zákona, je k její případné další změně zapotřebí rovněž již ústavního zákona.

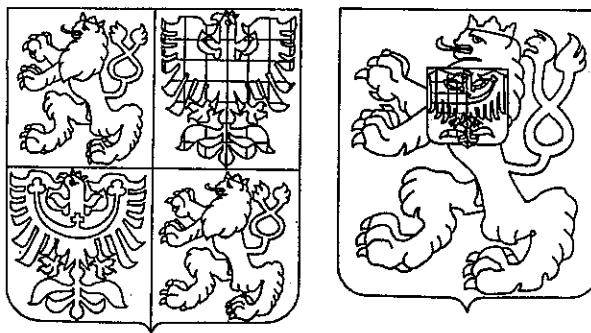
Ing. Aleš Brožek

NOVÉ STÁTNÍ SYMBOLY ČESKÉ REPUBLIKY

Protože předsednictvo České národní rady přikázalo 26. ledna 1990 projednat ve výborech ČNR návrh prezidenta ČSSR na vydání ústavního zákona o státních znacích České republiky, Slovenské republiky a Československé republiky (tisk FS 245),

zorganizovala ČNR 9. 2. a 12. 2. sezení komise poslanců ČNR a vybraných heraldiků a historiků. Předsedal jim ing. J. Kaňa a zúčastnili se jich m.j. poslanci J. Fleyberk, H. Lagová a akademik B. Rosický, za ČNR byla přítomna tajemnice výboru pro národní výbory a národnosti dr. H. Křížová. Pozváni byli dr. P. Pokorný z archivu Národního muzea, dr. R. Nový, CSc., z Karlovy univerzity, dr. J. Vrbata a M. Hlinomaz ze Státního ústředního archivu, dr. Z. Svoboda z Vojenského historického ústavu, architekt J. Dolejš z Výstavnictví a doc. dr. B. Bártá. Složení komise nelze považovat za příliš štastné, s výjimkou brněnského doc. B. Bártý byli všichni z Prahy.

Komise na první poradě podrobmě projednala návrh prezidenta na znak Československa (znak s předním i zadním štítem) i na znak České republiky, který byl popsán jako malý znak, tvořený stříbrným dvouocasým lvem ve skoku se zlatou čelenkou, jazykem a drápy v červeném poli. V diskusi sazňely názory na čtvrcený i polcený štít, objevila se též myšlenka, aby Československo zavedlo malý znak z r. 1920, který by se užíval v obou republikách. Na druhé poradě se odbornici sjednotili v názoru, že při tvorbě znaku Čech je třeba vycházet z historické skutečnosti. Českou republiku tvoří Čechy, Morava a Slezsko, které mají tradiční znaky a ty je třeba do znaku zapracovat, aby znak vyjadřoval nejen historickou, ale i současnou situaci. Dále se dohodli, že výbordům předloží k projednání dvě varianty znaku České republiky. U 1. varianty nesí český lev na pravou polcený štít, na němž byla v pravé půlce polovina moravské orlice a v levé půlce polovina slezské orlice. U druhé varianty byl čtvrcený štít, přičemž v 1. a 4. poli byl

český lev, ve 2. poli moravská orlice a ve 3. poli slezská orlice. Obě alternativy nakreslil J. Dolejš a byly popsány v čl. 1 návrhu ústavního zákona ČNR o státním znaku, státní vlajce a státní pěsni České republiky ze 13. 2. 1990 (dále jen tisk 173).

V článku 2 byla popsána vlajka ČR slovy: "Státní vlajka České republiky se skládá ze spodního pole červeného a vrchního pole bílého. Poměr šířky vlajky k délce je 2 : 3." Vlajka byla tedy na rozdíl od vexilogických pravidel popsána od zdele nahoru. V důvodové zprávě bylo uvedeno, že se vychází z historické podoby české vlajky a stanovením poměru šířky k

délce 2 : 3 se vlajka odliší od podobné polské vlajky. Je řečená, že se neuvažovalo, podobně jako při jednáních v ČNR v roce 1969, o jiné vlajce než biločervené a k četným návrhům členů našeho klubu se nepřihlásilo. Nebylo ani akceptováno doporučení člena komise architekta J. Dolejše, aby červená barva české vlajky byla odlišena od červené na polské vlajce uvedením barevného kódu, protože jej nedokázal specifikovat.

Pro úplnost uvedme, že tisk 173 obsahoval ještě další tři články, přičemž v článku 3 byla popsána státní pečeť.

Uvedený tisk projednaly výbory ve dnech 13. až 15. února za účasti navrhujících poslanců a odborníků z komise. V případě znaku se pouze dva výbory (ústavně právní a výbor pro obchod, služby a dopravu) vyjádřily pro přijetí 1. varianty. 4 výbory (výbor pro plán a rozpočet, pro národní výbory a národnosti, pro průmysl a stavebnictví, pro zemědělství a výživu) podporily návrh čtvrceného štítu. Výbor pro školství a vědu odložil jednání na pozdější dobu. Zdravotní a sociální výbor a výbor pro kulturu a výchovu doporučily, aby byl znak ČR upraven až při projednávání nové ústavy. Pokud se týče vlajky, neměli k nim poslanci podstatnější připomínky. Pouze na společném jednání výboru pro národní výbory a národnosti a ústavně právního výboru byl schválen většinou hlasů nereálný návrh komunického poslance Mečla jednat se SNR, aby se nestanovily vlajky republik a aby tuto funkci plnila i nadále současná česko-slovenská vlajka.

Vzhledem k různým názorům na podobu znaku ČR uložila ČNR výbordům tiskem 174 z 20. 2. 1990, aby návrh ústavního zákona znova projednaly a předložily příští schůzi ČNR pokud možno shodné stanovisko. Těhož dne roshodla porada předsedu ČNR, že ve výborech bude projednán návrh ústavního zákona, aby ČR užívala dva znaky, malý a velký.

Oba znaky byly popsány v článku 1 nového návrhu ústavního zákona o státních symbolech České republiky (tisk 178 z 2. 3.), přičemž formulace popisu velkého znaku byla prakticky totožná s formulací popisu 2. varianty znaku v tisku 174. "Velký státní znak České republiky tvoří čtvrcený štít, ve kterém v prvním a čtvrtém červené poli je stříbrný dvouocasý lvoucí lev ve skoku vpravo hledící se zlatými drápy, zlatým vyplazeným jazykem a zlatou heraldickou korunou. Ve druhém modré poli je stříbrno-červeně šachovaná orlice vpravo hledící se zlatým zobákem, zlatými pařaty a zlatou heraldickou korunou. Ve třetím zlatém poli je černá orlice vpravo hledící s červeným zobákem, červenými pařaty, zlatou heraldickou korunou a stříbrnou pružinou na prsou zakončenou jetelovými trojlístky a uprostřed zdobenou knížkem." V druhém bodě článku 1 bylo uvedeno, že "malý státní znak České republiky tvoří červený štít, na kterém je stříbrný dvouocasý lvoucí lev ve skoku vpravo hledící se zlatými drápy, zlatým vyplazeným jazykem a zlatou heraldickou korunou". Oproti tisku FS 245 byl popis znaku ČR mnohem luvnější. Jak uvedla důvodová zpráva, malý znak byl vytvořen pro případ, kdy bude vyrobén ve velmi malých rozměrech a kdy by mohla být ohrožena jeho "přehlednost a názornost". Také formulace popisu vlajky (v článku 2) byla na základě připomínky dr. Z. Svobody upravena.

"Státní vlajka České republiky se skládá ze dvou stejně velkých pruhů, z nichž vrchní pruh je bílý a spodní pruh červený. Poměr šířky vlajky k délce je 2 : 3."

Protože ústavní zákon ČNR o státních symbolech ČR rozeznává dvě podoby státního znaku, bylo třeba určit, kdy se které podoby bude užívat. To prakticky stanovoval návrh zákona ČNR o používání státního znaku a státní vlajky České republiky (tisk 185). V důvodové zprávě připojené k tomuto návrhu byla zdůvodněna jeho potřeba tím, že používání státních symbolů ČSSR nebylo právně upraveno zákonem, nýbrž pouze usnesením vlády č. 142 z května 1975 a nebylo publikováno (což není uplná pravda, protože usnesení vlády bylo otištěno v Ústředním věstníku ČSR). V § 1 tohoto návrhu zákona (tisk 185) bylo uvedeno, kdo je oprávněn užívat státní znak, v § 2 se stanovilo, kde se užívá velký státní znak ČR a v § 3 se vymezily případy, kdy bude užít malý státní znak. Státní vlajce byl věnován celý § 4 (když má být vlajka vyvěšena, jak bude vyvěšena společně s vlajkou ČSSR i s vlajkami jiných států, kdo vydá pokyn k vyvěšení vlajek) a část § 5 (pověření ministerstva vnitra ČR, aby určilo, v kterých případech a jakým způsobem lze místo státní vlajky užít prapor).

Návrhy obou zákonů projednaly výbory ČNR kromě mandátového a imunitního ve dnech 5. až 7. 3. 1990. Doporučily, aby ČNR návrh ústavního zákona o státních symbolech České republiky schválila s úpravou, která spočívala ve vložení nového článku 4 stanovujícího první sloku písané Kde domov můj za státní hymnu ČR (tisk 179 z 12. 3. 1990). Popis státních znaků i státní vlajky nebyl změněn, i když ve výborech někteří poslanci kritizovali možnost záměny české vlajky s polskou. Tak např. poslanec Vyskočil doporučil, aby v české vlajce byla zastoupena i modrá barva, a to buď v podobě malého klínu, či svislého pruhu u žerdi, poslanec Doubrava naproti tomu navrhoval, aby v bílém pruhu u žerdi byl umístěn velký znak ČR. Ani jeden z těchto návrhů nezískal potřebný počet hlasů.

Diskusi vyvolalo ve výborech i projednávání tisku 185, zejména pasáž, zda jednotliví občané mohou užívat státní vlajku a znak. Společná zpráva výborů ČNR (tisk 191 z 9. 3. 1990) přinesla proto mimo jiné doporučení, aby § 1 byl doplněn ustanovením, že státní znak mohou užívat při slavnostních přiležitostech i jednotliví občané a občanská sdružení. Podobná formulace se týkala užití státní vlajky v odstavci 2 § 4, kde však byla vypuštěna slova "při slavnostních přiležitostech". Také ostatní odstavce § 4 byly stylisticky upraveny, přičemž nový text nevyžadoval, aby se vlajka ČR vyvěšovala vždy společně se státní vlajkou ČSSR.

Dne 9. 3. 1990 se uskutečnila další porada odborné komise, které se zúčastnil grafik J. Rathouský a předložil své vytvarné řešení obou znaků ve dvou variantách. Byla přijata varianta B a na základě připomínek M. Hlinomaze byla upravena stylizace koruny lva i orlic, tvar štítu a další detaily.

Oba zákony schválili poslanci na 24. schůzi ČNR 13. března 1990. Nejprve vystoupil poslanec W. Herrgesell s oddůvodněním návrhu ústavního zákona (tisk 178). Upozornil mimo jiné na to,

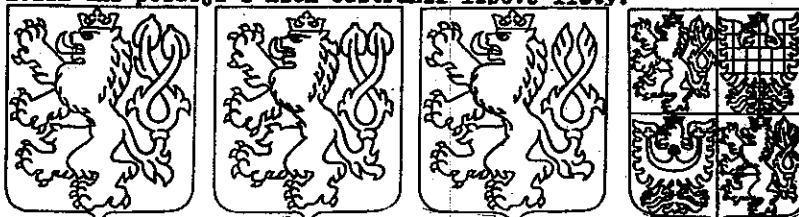
že SNR přijala ústavní zákon o státní hymně Slovenské republiky, a proto se doporučuje vložit do ústavního zákona ČNR článek o státní hymně ČR. Přijetí tohoto ústavního zákona doporučil poslanec J. Rubín za ČSL i poslanec I. Palkoska z Prahy, který se zamýšlel ve svém vystoupení nad tím, zda není velikáštví, aby ČR měla dva znaky. Po rozhovoru v klubu poslanců Občanského fóra a bezpartijních se však vyslovil pro obsazenky s tím, aby se omezilo použití velkého znaku ve prospěch malého. S některými jeho myšlenkami polemizoval J. Sapák, zatímco M. Stiborová jménem klubu komunistických poslanců podpořila velký i malý znak. Při hlasování o sněmovním tisku 178 ve znění spořečné zprávy výboru ČNR podle sněmovního tisku 179 byl ze 175 přítomných poslanců jeden proti a čtyři se zdrželi hlasování.

Větší rozpravu vyvolal sněmovní tisk 185. Za skupinu návrhovatelů uvedl návrh tohoto zákona opět W. Herrgesell. Připomněl, že na doporučení výboru a na základě připomínky vlády ČR byl návrh zákona doplněn ustanovením, upravujícím používání státního znaku na služebních stejnokrojích pracovníků státních orgánů ČR a příslušníků ozbrojených sborů ČR. Zpřesnění bylo provedeno, i pokud šlo o používání státního znaku na hranicích ČR. Uvedené ustanovení bylo v návrhu uvedeno proto, že obdobné ustanovení obsahuje již přijatý zákon SNR o státní symbolice SR. Doporučil, aby se státní znak ČR používal pouze na hranicích mezi ČR a SR. Poslanec dr. Kreček vyjádřil obavy, že zákonem budou jednotliví občané příliš svařováni při používání státních znaků, a upozornil na rozpory v § 1, odstavec 3, kde se uvádělo, že státního znaku mohou užívat občané jen při slavnostních příležitostech, a v § 3, odstavec 5, kde bylo řečeno, že občané mohou užívat jen malého znaku, i když se dá očekávat, že moravským občanům bude blížší velký znak. Jeho stanovisko podpořil poslanec Kříž a poslanec Sapák, který navíc připomněl, že naši občané byli 21. 8. 1989 zatýkáni, když nosili trikoloru, protože při neoprávněném užívali státního znaku.

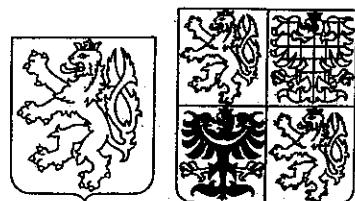
Schůze byla přerušena a výsledkem dohodovacího řízení byl návrh formulace § 1, odstavec 3, který zněl "Státního znaku mohou vhodným a důstojným způsobem užívat jednotliví občané a občanská sdružení", a návrh vyuštění § 3, odstavec 5. Poslankyně H. Marvanová označila výraz "vhodným a důstojným způsobem" za příliš vágní. Ji podpořil poslanec Sapák, naproti tomu poslanec Hubálek doporučil doplnit touto omezujucí formulací i § 4, odstavec 2, aby nebyla hanobena státní vlajka. Poslance Hubálka podpořil W. Herrgesell a plenum poté tento doplněk většinou hlasů schválilo. Poslanec Kalivoda nato požádal, aby se vypustila slova "při slavnostních příležitostech" a "vhodným a důstojným způsobem" z § 1. Zatímco poslankyně Janů upozornila, že formulace "vhodným a důstojným způsobem" je velmi obecná, poslanec Horák byl názor, že lepší je formulace s tímto výrazem než vůbec nic. Předseda ČNR J. Šafařík vyjádřil pochopení pro obavy z reprezí za používání státních symbolů. Připomněl, že okolo poslanců je tomu nejen zabránit, ale nepřipustit ani jejich volné používání. Návrh poslankyně Marvanové vypustila slova "vhodným a důstojným způsobem" z § 1 pak při hlasování neprošel. Návrh zákona byl naopak doplněn podle doporučení poslanců Ladislava a Palkosky upřesněním, že se velký státní znak bude užívat na celých hranicích ČR, nikoli

jen na hranicích ČR se SR. Při závěrečném hlasování o návrhu zákona (tisk 185) ve znění společné zprávy (tisk 191) doplněné změnami, jak je uvedl poslanec W. Herrgesell, a se změnou § 2, odstavec 1, písmeno e (uzáti státního znaku na hranicích) byl návrh zákona většinou schválen, 9 poslanců hlasovalo proti a 11 se zdrželo hlasování.

Stylizace lva na barevných kresbách státních znaků, které byly během 24. schůze ČNR poslancům ukázány, vyvolaly mezi nimi i laickou veřejností kritiku. Některé připomínky byly až neutrávní. ("Je to tancující lvíček, kterého právě rezbolelo bříško a má již hovínko na krajičku", napsal E. Zavadil 14. 3. v dopisu adresovaném ČNR.) Kritika poslanců i odborníků, kteří projednávali podobu federálního znaku ve Federálním shromáždění, vedla k drobným úpravám stylizace lva. Nejprve jeho ocasy přemaloval J. Rathouský tak, aby končily ve stejně výšce, a o několik dní později z nich odstranil lípové listy.

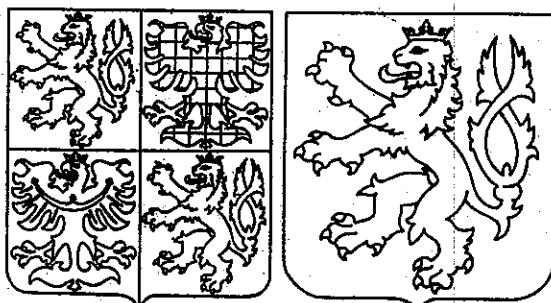

Po skončení 24. schůze ČNR se sedlo předsednictvo ČMR a vyhlásilo přijaté zákony za platné. Ústavní zákon o státních symbolech ČR byl zařazen do částky 16 Sbírky zákonů z 13. 3. 1990 a dostal číslo 67. Zákon o používání státního znaku a státní vlajky ČR nese ve stejné částce Sbírky zákona číslo 68.

Protože stylizace lva na znaku ČR i po několika úpravách J. Rathouským byla odlišná od kresby návrhu federálního znaku, vyslovila ČMR o několik týdnů později souhlas, aby novou podobu znaku ČR namaloval J. Skalník. Ten předložil své návrhy (viz kresby vlevo nahore) 17. dubna užší odborné komisi, kterou tvořili R. Peckorný, M. Hlinomaz a J. Boleslav, a den nato výbora ČMR.

J. Skalník byl upozorněn na některé nedostatky v detailech (draci tlapy lva, nepřavidelné a příliš řídce šachovaní moravské orlice, příliš vysoké prebrání per v pe-

rutich aj.) a požádán o nové kresby znaku ČR. Ty odevzdal v ko-
nečném provedení České národní radě v následujícím týdnu, aby
mohly být včas otištěny v příloze Sbírky zákonů.

Literatura: Usnesení výboru České národní rady
Společné zprávy výboru České národní rady
Stenografický zápis z 24. schůze ČNR

(Za poskytnutí podkladů k článku i za cenné informace srdečně
děkuji tajemníci výboru pro národní výbory a národnosti ČNR
JUDr. Heleně Křížové.)

Jiří Louda

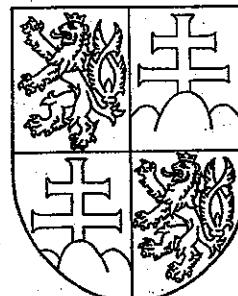
JAK JSEM NAVRHOVAL FEDERÁLNÍ ZNAK

Po 17. listopadu 1989 zákonitě zesílil odpor ke státnímu
znamku republiky zavedenému roku 1960. V prosinci 1989 jsem byl
Čs. televizí požádán o svůj názor a v krátkém vystoupení 27. 12.
jsem se po kritice současného znaku vyslovil pro návrat k malému
mu znaku 1. republiky - heraldika je založena na principu dě-
dičnosti a my jsme dědici státu vzniklého (ovšem na starých zá-
kladech) roku 1918 a majícího své symboly svrchovanosti.

Náhoda tomu chtěla, že vysílání viděl Václav Havel dva dny
před zvolením za prezidenta. Začátkem ledna 1990 jsem z preziden-
tské kanceláře dostal výzvu, abych své stanovisko zpracoval
písemně, a 10. ledna jsem v pozdních odpoledních hodinách byl
přijat prezidentem republiky za účasti několika jeho poradců
k delšímu slyšení. Svůj návrh na návrat
k původnímu znaku jsem ještě doplnil jiným
řešením, poněvadž jsem si byl vědom nesou-
hlasu některých kruhů na Slovensku. Toto
řešení bylo založeno na praxi, užívané
českými králi už od Jana Lucemburského a
trvale od Jagellonců, a navržený znak byl
tedy čtvrcený, dvakrát český lev a dvakrát
slovenský patriarchální kříž. Kromě toho jsem
navrhl i znak větší, složený ze dvou ští-
tů. Spodní štít byl čtvrcený se znaky Čech,
Moravy a Slezska (včetně Těšínska), horní
srdeční štít byl slovenský. Na skicách
jsem použil vesměs gotické štíty.

Presidentovi poradci už měli shromážděn-
jistý počet jiných návrhů, většinou velmi nešťastných po heral-
dické stránce, a vyslovili s nimi nesouhlas. Jeden z nich od
ing. Zdenka Alexyho z Bratislavы však odpovídal mému návrhu, a
to na čtvrcený štít. Rozdíl byl v tom, že ing. Z. Alexy navr-
hoval užít na Slovensku čtvrtě v obráceném pořadí, tedy kříž
v prvním poli.

Po presidentově návštěvě na Slovensku o několik dní pozdě-
ji se skutečně ukázalo, že návrat ke znaku z doby 1. republiky
je pro Slováky nemožný. V noci ze 13. na 14. ledna 1990 násle-

doval delší telefonický rozhovor prezidenta Havla se mnou, v němž se prezident rozhodl pro moji variantu se čtvrceným štítem. Zároveň se zeptal na můj názor k možnosti dát do srdečního štítku znak Moravy jako symbol prvního státního útveru na území českém i slovenském ke konci 9. století. Upozornil jsem na to, že jde o anachronismus, Velká Morava ještě přirozeně heraldiku neznala, ale anachronismu zná evropská heraldika celou řadu, člo by tedy jen o to, aby to veřejnost přijala. S prezidentem Havlem jsem mluvil telefonicky ještě 14. ledna 1990 a upozornil ho na případný problém s odznakem Řádu bílého lva.

Byl jsem znovu povolen do prezidentské kanceláře na 16. ledna, kdy jsem spolu s prezidentovým poradcem a známým výtvarníkem Joskou Skalníkem přehlédl text navrhovaného zákona po stránce heraldické terminologie a zároveň viděl ztvárnění nového znaku jeho rukou. Na tomto ztvárnění byla použita moje stylizace ze skic, jež jsem prezidentovi odevzdal před šesti dny.

Jak známo, dne 23. ledna 1990 prezident Havel v projevu k Federálnímu shromáždění přednesl svůj návrh na změnu ústavního zákona o názvu republiky a jejího znaku, přičemž předložil grafické provedení znaku federálního, obou republik a prezidentské standarty. Původním záměrem bylo zřejmě brzké ohlasování tohoto návrhu, aby prezident republiky při nadcházejících cestách do zahraničí už nevystupoval jako hlava "socialistického" státu pod standartou, na níž je pěticípá hvězda.

Bohužel prezidentův návrh parlamentu vyvolal celostátní překotné soutěžení o co největší počet zcela odlišných návrhů, většinou od lidí bez heraldických znalostí a výtvarné zručnosti, přičemž se návrh předložený již Federálnímu shromáždění zcela ignoroval. Ve snaze čelit témtě zcela laickým kreabičkám (na jedné měl lev oba ohony obtočené kolem krku, na jiné zase tančil na třech kopečkách) se 2. února 1990 v prezidentské kanceláři natáčel televizní pořad, v němž J. Skalník a já jsme poukázali na to, že tyto laické pokusy neodpovídají ani po stránce věcné, ani výtvarné a celou záležitost je třeba přenechat parlamentu a odborníkům. Následkem silného sestřihu celého pořadu se bohužel jeho vysílání nesetkalo s žádoucím výsledkem. Jak prezident Havel vtipně řekl v Kanadě našim krajanům, netušil, že u nás žije pět miliónů heraldiků.

Dne 5. února 1990 jsem se zúčastnil ve Federálním shromáždění jednání většího počtu expertů, z nichž bohužel jen menšina byli heraldici, spíše šlo o představitele nejrůznějších institucí z celé republiky. Zástupci ze Slovenska vesměs požadovali štípený (polcený) štít, zcela zřejmě pod vlivem znaku uherského. Estetická nevýhoda takového řešení je ovšem očividná - český lev v pravé polovině je tak zúžen, že zcela ztrácí svůj vzhled. Slovenskému kříži přirozeně totto řešení totlik neškodi, jak je patrné ze znaku Maďarska. Kromě toho polcený štít nevyjadřuje svébytnost obou zemí, nýbrž právě naopak, jak dokládá znak Velké Británie po zrušení skotského parlamentu roku 1707. Pro návrat ke znaku z doby 1. republiky se překvapivě vyslovil prof. dr. Jozef Novák z Bratislavы a zástupce federálního ministerstva vnitra. Celá porada nedospěla k definitivnímu řešení, zdálo se spíše, že se prezidentův návrh přehliží. Kromě toho se

poukazovalo na to, že znaky obou republik mají právo řešit jejich národní rady. Mezitím se rozvíjel druhý spor, totiž o název státu, který se musel řešit zároveň se znakem.

Jako první reagovala Slovenská národní rada, která 1. 3. 1990 přijala neproblematický slovenský znak (zároveň bylo stanoveno, že štít má hrotitý gotický tvar, jak navrhoval již prezident) a slovenskou vlníku. Přitom Slovensko přestalo být socialistickou republikou. Česká národní rada dne 6. března 1990 odstranila z názvu České republiky slovo "socialistická" a 13. března přijala její státní znak ve dvou podobách, malý a velký. Malým znakem zůstal český lev, jak navrhl 23. ledna prezident Havel, velký znak je čtvrcený se znaky Čech (1. a 4. pole), Moravy (2. pole) a Slezska (3. pole). Bohužel ČNR při jednání v březnu ignorovala stylizaci z prezidentova návrhu a jak lev (který byl jakoby ve dřepu a ohony mu končily lipovými lístky), tak obě orlice dostaly velmi nevhlednou podobu (pružina na slezské orlici se podobala lenu u pluhu z etiopského znaku) a oba štíty mají hranatý tvar. Ani blazon znaku neodpovídá heraldickým zvyklostem - je mnohomluvný. Lev je popsán jako řvoucí, je udáno, že je otočen doprava, což je samozřejmé i bez popisu, a je řečeno, že má vyplazený zlatý jazyk - bez vyplazení by přece jeho barvu nebylo vidět!

Dne 14. března 1990 se ve Federálním shromáždění jednalo ve výborech o federálním znaku a došlo k dohodě, že znakem federace bude čtvrcený štít, ale bez Moravy, poněvadž prezident Havel svůj původní návrh pozměnil. Dne 23. března se v budově parlamentu konala další porada za předsednictví prof. dr. Zdeňka Jičínského, jíž se zúčastnili zástupci obou národních rad a menší počet dalších odborníků, bohužel z nich opět jen dva heraldici (ing. Z. Alexy a já) a jeden výtvarník (Joska Skalník), který zároveň zastupoval navrhovatele, tedy prezidenta republiky. Podle stanoviska právníka na federálním znaku měla být použita táz stylizace jako ve znaku České republiky, tedy ona nepekná. To vyvolalo nesouhlas rady účastníků. Poukazovalo se na nehezkou stylizaci figur ve schváleném českém znaku i na odlišný tvar štítu slovenského a českého. Oba přítomní heraldici vyslovili vážné politování, že jejich mínění a heraldický cit mají tak malou váhu. Joska Skalník protestoval proti tomu, že ČNR vůbec nekonzultovala s navrhovatelem zákona svůj záměr změnit jím předloženou stylizaci zejména proto, že on byl prezidentem republiky pověřen provést konečné grafické ztvárnění, v němž chtěl pochopitelně dodržet původní formu.

V následujících týdnech došlo k obtížným jednáním Josky Skalníka, který jednal jménem navrhovatele změny znaku, s ČNR ve snaze dosáhnout zlepšení ve stylizaci znaku České republiky tak, aby odpovídala stylizaci v navrženém znaku federace. Večer 11. dubna 1990 jsem byl telegraficky povolen do prezidentské kanceláře s tím, že mám předložit podklady pro stylizaci obou orlic ve velkém znaku České republiky. Dne 12. dubna jsem se sešel s J. Skalníkem v jeho kanceláři na Hradě, kde jsem se dověděl, že jeho jednání s Českou národní radou bylo úspěšné a že jak u lva, tak u obou orlic použije mé stylizace. Nový čtvrcený znak pro ČSFR (t.j. bez moravské orlice a tedy tak, jak jsem navrhoval 10. ledna 1990) měl už J. Skalník hotov, stylizace čes-

kého lva byla podle mé kresby, u slovenského kríže bylo nutno dodržet tvar jeho ramen tak, jak byl znak Slovenskej republiky schválen v SNR 1. března 1990. Státní znak ČSFR byl pak schválen parlamentem 20. dubna 1990. Bohužel nešlo změnit text zákona o českém znaku, protože už byl v tisku, takže blason je heraldicky mnohomluvný.

Pro zajímavost je snad vhodné poznamenat, že pro odznaky Hradní stráže, které nevrhl Jozka Skalník, bylo použito nejen mé stylizace českého lva, slovenského kríže i moravské orlice, ale i gotických hrotitých štítů, jak jsem už v lednu prezidentu Havlovi doporučoval a jak to jeho kancelář přijala. CNR poříčku prosadila (na rozdíl od SNR) tvar štítu, jemuž se u nás obvykle říká "francouzský", třebaže na něm nic francouzského není. Důvodem je patrně nezvyk naší neheraldické veřejnosti na logické přizpůsobení figur tvaru gotického štítu a svědčí o tom, že Parlárový krásné erby nejsou v národním povědomí.

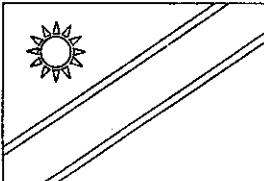
NOVÉ VLAJKY

NAMIBIE

Dne 21. března 1990 se někdejší Jihozápadní Afrika stala nezávislou Namibijskou republikou. Byl tak ukončen nejen dlouholetý boj této země za svobodu, ale také její složitý a v posledních letech již téměř nepřehledný ústavně právní vývoj. Při slavnostním ceremoniálu vyhlášení nezávislosti byla vytvořena nová státní vlajka, která byla vybrána z více než 800 návrhů. S její podobou byli seznámeni novináři už na tiskové konferenci 2. 2. 1990 a o týden později zavládla při přijetí ústavy, v jejímž 8. článku je popsána.

List vlajky je rozdělen šikmým červeným pruhem na dvě trojúhelníková pole - žerdové modré a ve vlející části zelené. Červený pruh je od modrého i zeleného pole oddělen úzkými bílými proužky. V horním rohu vlajky je umístěno zluto (zlatozluté) slunce s 12 paprsky. Rozměry jednotlivých prvků vlajky jsou následující: poměr stran vlajkového listu je 2 : 3, šířka šikmého pruhu, včetně bílých proužků odpovídá 1/3, samotný červený pruh pak 1/4 šířky listu. Slunce má průměr 1/3 šířky listu, jeho střed je vzdálen od žerdového okraje 1/5 délky listu, stejný údaj pak platí i pro jeho vzdálenost od horního okraje a od bílého šikmého proužku. Výška slunečních paprsků odpovídá 2/5 poloměru slunce. Paprsky jsou od vlastního slunečního disku odděleny úzkým modrým prstencem, jehož šířka je 1/10 poloměru slunce.

Na tiskové konferenci byla sdělena také symbolika barev. Červená představuje největší bohatství země - její lid, připomíná jeho hrdinství a rozhodnutí budovat rovnoprávnou společnost pro všechny. Bílá znamená mír a jednotu. Zelená symbolizuje namibijskou vegetaci a zemědělství (výdobytky zemědělství). Modrá barva je symbolem čistého namibijského nebe, ale také Atlantského oceánu, vzácných vodních zdrojů i potřeby deště v této

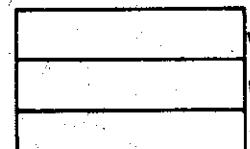

pouštní semi. Žluté slunce představuje život a energii. Symbolicky dvanácti paprsků udávána zatím není. Kombinace bílé a červené barvy tedy představuje lidské zdroje (hodnoty), sbývající barvy zelená, žlutá a modrá pak přírodní zdroje (hodnoty). Na vlnajce dominují barvy SWAPO (modrá, červená, zelená), která zvítězila ve volbách v listopadu 1989. Přítomnost dalších dvou barev (bílé a žluté) v kombinaci s ostatními ovšem uspokojuje i ostatní politické strany. Za zmínku stojí i skutečnost, že ihned na počátku přechodného období k nezávislosti dne 12. května 1989 byl zveřejněn výnos hlavního administrátora Jihoafrické republiky o rozpuštění místních správních orgánů Namibie, které vznikly na základě rasové příslušnosti. Lze tedy říci, že tím fakticky zanikly i namibijské bantustány, z nichž tři (Ovambo, Kavango a Caprivi) měly vlastní vlajky a znaky, jejichž platnost tak vlastně rovněž skončila. (The Times of Namibia z 3. 2. 1990; Neues Deutschland z 21. 3. 1990.)

-pf-

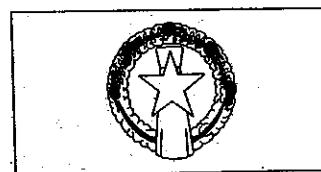
SLOVENSKO

Slovenská národní rada schválila na své 22. schůzi 1. března 1990 ústavní zákon SNR o názvu, státním znaku, státní vlajce, státní pečeti a státní hymně Slovenské republiky (č. 50/1990 Sb.). Státní vlajka je popisána v článku 3. Skládá se ze tří vodorovných pruhů, bílého, modrého a červeného. Poměr stran je 2 : 3. Její barevné vyobrazení tvoří přílohu 2/totoho zákona. Téhož dne byl schválen zákon SNR o používání státního znaku, státní vlajky, státní pečeti a státní hymny Slovenské republiky (č. 51/1990 Sb.). Záležitosti vlajky jsou v něm řešeny v paragrafech 5, 6 a 7. (Zbierka zákonov, 1990, čísťatka 11, s. 238-240.) abr

SEVERNÍ MARIANY

Modrá vlajka Severních Marian, kterou jsme popsali ve Vexilologii č. 24, s. 358-359, byla v nedávné době doplněna bílou girlandou. Tu tvoří květy se žlutými stonky a zelenými listy, mezi nimiž lze rozseznat světle šedé lastury s fialovými skvrnami. Girlanda obklepuje šedý kamenný nosník upevněný v chybách původních obyvatel ostrovů - Chamorro, přes něj je i nyní položena bílá pěticípá hvězda. Vlajka poprvé zavlála 1. 7. 1989. Za poskytnutí její kresby děkujeme L. Philippu.

RK

NOVÉ ZNAMY

BRITSKÁ KOLUMBIE

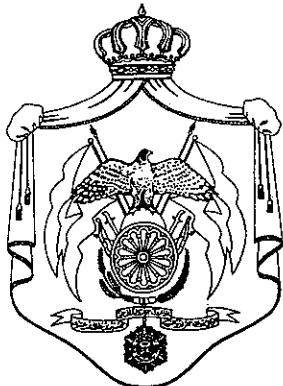
Dne 15. května 1987 podepsala britská královna Alžběta II., kte-

a zlatý vstříč hledící lev, jenž stojí na koruně a na hlavě nese podobnou královskou korunu. Okolo krku má náhrdelník z květů dřínu (*Cornus nuttallii*), národní květiny Britské Kolumbie (stříbrná se zlatými středy). Štítonošem vlevo je stříbrná ovce tlustorohá (*Ovis canadensis*) se zlatými rohy a kopyty, vpravo je hnědý jelen wapiti (*Cervus canadensis*) se světle hnědými rohy a hnědými kopyty. Obě zvířata stojí na bílé, ze zadu červené stuze, na níž je vyšit modrý latinský nápis SPLENDOR SINE OCCASU (Záře bez konce). Okolo stuhy i za ní je girlanda z národní květiny. (The Canadian Encyclopedia, Edmonton 1988.)

RK

JORDÁNSKO

lal Ibn Abdallah, král Hašemitského království jordánského, jenž prosí boha, aby mu poskytl pomoc a zaručil úspěch. Pod stuhou je zavěšen řád obrození 1. stupně, jenž je zhotoven ze

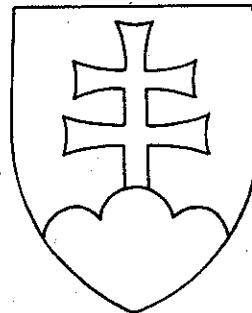
zlata a stříbra. Všechny části znaku leží na červeném plášti (barva Hašemitů) s bílým rubem (znamení čistoty), se zlatými šňůrami a třásněmi. Zcela nahore je umístěna zlatá královská koruna. (The Flag Bulletin č. 132, s. 307-308.)

RK

SLOVENSKO

Slovenská národní rada schválila 1. března 1990 ústavní zákon, jenž stanovuje mimo jiné i státní znak Slovenské republiky. Ten tvoří podle článku 2 na červeném raně gotickém štítu dvojité stříbrné kříž vztyčený na středním vyvýšeném vrcholu modrého trojvrší. Jak napsala Práca 3. dubna 1990, podoba znaku vychází výtvarně z erbu na pečeti z první poloviny 14. století. Důvodem výběru právě této historické předlohy je skutečnost, že představuje nejstarší známý erb, v němž je dvojité kříž postaven již na trojvrší (až do r. 1301 se ve štítu zobrazoval pouze dvojité kříž). Přijatý návrh respektuje raně gotický tvar štítu, podobu kříže i tvar jeho ramen, typický pro 14. století. Na rozdíl od historické předlohy však autoři návrhu - heraldik PhDr. Ladislav Vrtel' a výtvarník Ladislav Číšárik ml. - kreslu trojvrší zvětšili. Podrobnejší vylíčení okolnosti přijetí nových zákonů o státních symbolech SR přineseme v příštím čísle Vexilogie.

sbr

VEXILOLOGICKÁ LITERATURA

William Crampton: Flag. London, Dorling Kindersley Ltd. 1989. 64 s., il. Cena UKP 6,95; USD 16,-

Ačkoliv je kniha určena dětem, není důvod, aby ji neměl v knihovně i dospělý vexilolog. Pojednává v úvodních kapitolách o všeobecných aspektech vlajky (o její anatomii, prvočních znameních, znacích, signačních vlajkách apod.), v dalších osmnácti kapitolách o vybraných národních vlajkách, vždy na dvoustránce. S ohledem na čtenáře je text redukován na minimum, barevné obrázky jsou velké, zřetelné. Poslední kapitola pak ukazuje 160 národních vlajek světa. Zvláštností knihy je, že kreslených obrázků je velice málo, převahu mají fotografie skutečných vexilogických předmětů (takže je přesně vidět, jak jsou vlastně vlajky ušity, jak drží na laně stožaru) nebo jiných zajímavých podkladů (poštovních známek, nálepek, pohlednic).

jt

Jos Poels: International Directory of Vexillologists. Maas-tricht 1990. 1 + 11 s. Cena USD 2,-

Nizozemský vexilolog Jos Poels vydal (xerograficky rozmnožil) první Mezinárodní adresář vexilologů. Obsahuje 89 záznamů z 21 států a poskytuje tak možnost navázání kontaktů s celým

vexilogickým světem - jsou zde zastoupeny všechny světadily, i když některé (Afrika, Jižní Amerika) jen jednou adresou. Z Československa se do adresáře přihlásilo dvacet osm, dva další uvedení Češi žijí v zahraničí. Ve vydávání této užitečné publikace se bude zřejmě pokračovat.

lm

Jiří Frajdl - Josef Zálabský: Vexilogie. Hradec Králové, Pedagogická fakulta a Seč, Ústřední politická škola SSM 1989. 127 s. Cena Kčs 4,-

Skripta pojednávající výlučně o vexilogii - to je nejen chválihodný počin, to je událost. Určitě je to československá premiéra, do jaké míry i evropská nebo dokonce světová nemohu posoudit.

Je škoda, že nebyla lektorována některými členy klubu, mohlo se tisk zamezit určitým chybným názorům, nejasnostem a nepřesnostem. Skripta mají na mladé lidi značně autoritativní dopad, jsou většinou považována za "aktuální stav vědeckých poznatků". To však o těchto skriptech nelze bez zbytnku tvrdit.

Neznám autory skript, v klubovním adresáři nejsou uvedeni. Podle celkového zaměření lze usuzovat na historiky s heraldickými sklonky. Jsou o dění v klubu zřejmě informováni, i když mezerovitě. Pokud dostávají nás zpravodaj, přisvojují si jeho informace dost povrchně. Pro úplnost nelze necitovat jejich tituly: univ. prof. PhDr. CSc. a PaedDr.

Skripta jsou rozdělena do 6 hlavních kapitol: Úvodem / Z historie vzniku a vývoje praporů a vlašek / Zásady a pravidla popisu vexilogických objektů, barvy a jejich symbolika / Motivační inspirační okruhy státních vlašek / Vznik československé státní vlažky / Slovník vybraných vexilogických termínů a pojmu.

Kresby mají vysokou úroveň. Vlažky jsou kresleny heraldickým způsobem (šrafováním), od kterého vexilogové už dávno upustili, poněvadž se nehodí pro znázornování četných barevných tonů a jejich světlosti. My užíváme pro barvy, tak jako na celém světě, mezinárodních zkrat (o kterých ostatně není ve skriptech ani zmínka, pouze o českých), doprovázených případně značkami + nebo -, pro tmavší nebo světlejší odstíny. Autoři si vypomohli označením "s" v dolním cípu kresby vlažky pro světlejší odstín. Není vyloučeno, že by tmavší odstíny označovali písmenem "t". A co velice světlé (--), velice tmavé (+)? O tom se nedovídáme zhola nic. U australské vlažky (s. 35) bychom tedy očekávali zkratku "t" pro tmavě modrý list, ona tam ale chybí. Autoři nejsou důslední. Jde o jejich čistě osobní řešení, které není všeobecně známo a užíváno. Rušivé působí i styl kreslíře zdůrazňovat vlažici a dolní lem. Opticky pak vlažky působí trojrozměrně, jakoby byly vyrobeny z tužšího materiálu, třeba překližky. Nepřesně jsou nakresleny vlažky FIAV (s. 5) a RVHP (s. 115).

"[Vexilogie] se vyvinula z heraldiky v 60. letech 20. století ..." (s. 110). To není úplně pravda. Uvádíme-li Gordonovo dílo z r. 1915 nebo Sieglovo z r. 1912, nebo díla ještě starší, musíme uznat, že tu nauka o vlažkách už dávno byla, neměla však ještě jméno. Za ně vděčíme skutečně až W. Smithovi a jeho nápadu z r. 1957.

Téma vlajka-prapor stále ještě dovede vyvolávat u vexilologů vášně. Terminologický rozdíl založili autoři skript na čistě československé praxi, tak jak je uváděna v zákonech a prováděcích nařízeních. Vznikla tak svérázná definice, s níž se málokdo z nás stotožní. Souvislosti s Francouzskou revolucí se na s. 8 praví: "Zde se také zrodila zásada, že vlajka symbolizuje stát a prapor zastupuje lid a národ". Tato definice je ještě utvrzena na s. 25, 97, 108 a 116.

Značný zmatek vládne pod pojmem panarabských barev. Tak se lze dočíst na s. 44: "Vlajka Jordánského království sestává ze tří horizontálních pruhů v panarabských barvách: černého, bílého a zeleného." Na téže stránce: "Zelený klín u žerdi sudánské vlajky doplňuje panarabské barvy červeného, bílého a černého vodorovného pruhu". Ve slovníku na s. 78: "Barvy panarabské: červená, bílá a černá." Autorům zřejmě není znám historický rozdíl mezi "barvami arabského povstání" mající svůj původ v době 1. světové války a "barvami arabské revoluce" z r. 1958, kdy Egypt svrhly krále.

O hnědé barvě (s. 38) tvrdí autoři, že "se neblaze proslavila ve spojení s německým fašismem (oddíly SA). Stala se barvou zaschlé krve, barvou násilí a zfanatizovaných mas". To nemá s vexilologií vůbec nic společného. Hnědá jako nacistická barva byla odvozena od kožíšek SA, SS, aparátu NSDAP. Vlajky z doby nacistické říše byly všechny černé, bílé a červené, některé doplněné ještě o další barvu. Jediné prapor (zástava) zpravidla jíských jednotek letectva měl list "umbrabraun", český umbra nebo Van Dyckova hněd. Ta ale souvisela s barvou výložek a ne s politickým obsahem hnědé barvy. Ve státní vexilologii známe několik vlajek s hnědým polem nebo emblémem (Katar, Srí Lanka, Coptopaxi, Libanon, Kalifornie ...), ale ty nemají s výše uvedenou charakteristikou zhola nic společného.

Celá jedna kapitola je věnována motivačním (inspiračním) okruhům, tedy tomu, co také nazýváme vlajkovými rodinami. Většinou jsou nám dobře známy. Jeden takový okruh se tu jmenuje "s klínem". Je to poněkud přitaženo za vlasy. Pak by mohl figurovat jako motivační okruh třeba pruh (Monako, Maďarsko, Mauritius, Řecko a Malajsie by tvořily jednu rodinu) nebo svislý pruh (Vatikán, Nigérie a buddhistické hnutí). Autori jsou si toho vědomi a na svou omluvu piší na s. 43: "... uvádíme z toho důvodu, abychom mohli srovnat pro nás relativně originální fenomén naší československé vlajky ...". Tato zdánlivě nepříliš častá (původně heraldická) figura, jak zjistíme, se vyskytuje u dalších vlajek z různých kontinentů; i když lze asi těžko hledat v jejím užití nějaké vyloženě úzké souvislosti."

K nepřesnostem týkajícím se některých vlajek. S. 41: bulharský lev z r. 1971 je prý zlatý ve skoku s červenou zbrojí. Ve skutečnosti je stříbrný se zlatou kresbou. O dolním pruhu lucemburské vlajky se dosvídáme na s. 43, že je "výrazně světle modré barvy". To není pravda. Lucemburský zákon definuje dolní pruh jako modrý (tedy B), nizozemský jako kobaltově modrý (podle mne tedy B+). "Tři svislé pruhy [francouzské] trikolóry: modrý, bílý a červený pocházejí z roku 1789" (s. 54). Barvy trikolóry pocházejí skutečně z uvedeného roku, jejich svislé uspořádání je však z r. 1792. Tvrdit, že červený list albánské vlajky (je z r. 1912) je odvozen od sovětské (s. 60) je v roz-

poru s historickými faktami. Tvorcem vlajky našeho klubu není Ludvík Mucha (s. 116), ale Zbyšek Svoboda.

S dělením listu na pruhы, břevna a kůly (s. 30, 102) nesouhlasím. Vexilologie zná pouze pruhы, a ty mohou být rozličně široké, což se udává jejich vzájemným poměrem. Dost nešťastná je formulace ze s. 29 a 97: "Na rozdíl od heraldiky popisujeme vexilologické objekty z hlediska pozorovatele zleva doprava a pak od shora dolů".

V mezinárodních vexilologických kongresech mají autoři mezery. Uvádějí je shodně na dvou místech (s. 7 a 10), aniž by se však zmínili o letech 1973, 1977, 1979, 1981, 1983, 1987 a z ohlédnutelného důvodu 1989. Byly tyto kongresy snad méně důležité?

Jednu definici však považuji za mimořádně důležitou a zdánlivou. Na s. 118 se doslova praví: "Státní znak, pokud se vyskytne na vlajce, musí se popsat podle vexilologických zásad a přesně stanovit jeho umístění". Až dosud se tento princip prosazuje velice stěžka.

Kritika si nečiní náruku na úplnost. (Navíc se autoři pojistili poznámkou "Neprošlo jazykovou úpravou", takže facké slovo "logie" (s. 3), Guernesey (s. 33), Svatý Tomáš a Princpův ostrov (s. 45), Dannebrog (s. 51), paraguajský prezident Rodriguez de Francia (s. 57) a nějaké ty německé chyby (s. 80, 83, 109) ani nelze napadat.)

Skripta se měla správně a skromně jmenovat "Úvod do vexilologie", jak to u vysokoškolských učebnic tohoto druhu bývá. Budí to dojem, že je to vše, co se o této disciplíně dá říci. Přitom pojmy jako vexilologická geometrie, topografie, chromatika nebo historická, organická či analytická vexilologie nejsou ani vzpomenuty, natož vysvětleny.

V každé recenzi hraje pochopitelně kritika chyb a nedostatků nejdůležitější roli. Bylo by však nespravedlivé poukazovat pouze na ně. Skripta jsou vpravdě průkopnickým počinem. Vítáme je jako obhájení československé vexilologické literatury.

Jednou z nejdůležitějších kapitol je vyličení vzniku československé státní vlajky zřejmě i proto, že je přední členové klubu už dříve zpracovali a že se jejich vývodů autoři svědomitě drželi.

Celých 46 stran je věnováno odbornému slovníku. Je to ve skrče kladná iniciativa, uvážíme-li, že je první svého druhu v češtině. Nebylo by na škodu, kdyby náš klub akceptoval glosár jako základ a dal si za úkol zdokonalit, upřesnit a rozšířit jej.

Skripta se pochvalně smlouvají o našem klubu a jeho činnosti, především publikační.

Je pozoruhodné, že pod vedením autorů skript byla na vexilologické téma sepsána diplomová práce (Ivana Vevřínová: Nauka o vlajkách a její využití ve školní a mimoškolní činnosti, 1988). Recenzent neměl bohužel ještě možnost seznámit se s jím obsahem.

Po první vlaštovce přilétávají další. Je tedy možno očekávat, že skripta s tímto tématem, sť už nová či převzatá, vyjdou i na jiných vysokých školách. Ta by však měla být - za naší spolupráce - lepší.

Ing. Jiří Tenora

William Crampton: The Complete Guide to Flags (Identifying and Understanding the Flags of the World). London, Kingfisher Books 1989, 136 s. Cena UKP 9,95; USD 13,-

Kniha je napsána encyklopedickým způsobem, tj. každé národní vlajce je věnována přístránka na výšku, u některých (tradičně Spojené království, Spojené státy...) i několik stránek. Vyobrazena je vlajka, znak a geografická poloha země, ve zvláštním rámečku je uveden stručný popis jiných vlajek dotyčného státu, vybrané statistické údaje a důležitější historická data. Text je věnován historii a symbolice vlajek. Ponekud překvapuje, že západní autor do knihy zařadil i Západní Berlín.

Nové na knize je uspořádání - vlajky nejsou seřazeny abecedně, nýbrž podle vlajkových rodin. Víme, že pouze některé patří jednoznačně k určité skupině, u ostatních je to sporné a autor si pak musí vypořádat s většinou podle zeměpisného hlediska. Tak vzniklo dvacet vlajkových rodin, některé známé (francouzská trikolóra, slovenské barvy), jiné vytvořené na základě volné divahy (barvy osvoboditelů, vlajky Středního východu, jižních moří). Proti tomu lze sotva něco namítat, vždyť je kniha určena široké veřejnosti.

Druhou novinkou je grafické znázornění funkce vlajky. Autor dosud nikdy neprojevil nadšení pro Smithovu mřížku, vymyslel tedy něco nového. Šest políček odpovídá těmto vlajkovým typům:

- 1 vlajka hlavy státu
- 2 vládní vlajka na souši
- 3 vládní vlajka na moři
- 4 soukromá vlajka na souši
- 5 soukromá vlajka na moři
- 6 vojenská vlajka na moři

V sedmém políčku je uveden poměr stran.

Do těchto políček pak dosazuje autor grafickou značku, která vlajku blíže popisuje:

- vlajka je používána tak, jak je vyobrazena
- s přidáním státního znaku nebo podobného symbolu
- bez státního znaku nebo podobného symbolu
- ▲ vlajka má odlišný tvar nebo proporce
- * neoficiální proporce
- (*) alternativní tvar je přípustný.

Jako příklad zde uvádí informaci o finské vlajce:

1 ■	2 ■	3 ▲	4 •	5 •	6 ▲	11:18
A						

U československé vlajky je kulatá tečka v políčku 2 a 4. Znamená to, že se autor domnívá, že Československo nemá námořní obchodní lodstvo, např. na rozdíl od Švýcarska.

Úprava je velice dobrá, barvy věrné - i když i západní tiskárny občas něco ujede: seychelská zelená je téměř černá. jt

CO NAJDEMЕ V ČASOPISE LIDÉ A ZEMĚ?

Časopis Lidé a země se vrací k častějšímu uvádění vexilogické a heraldické tematiky, kterou si čtenáři v minulosti tak oblíbili. Poté, co v 3. čísle letočního ročníku vyšla obvyklá informace o nových vlajkách a znacích, připravuje se pro 8. čís-

le zpráva o znaku a vlajce ČSFR i o znacích a vlajkách ČR a SR.
V čísle 12/1990 najdeme další přehled nových vlajek a znaků a
od 1. čísla ročníku 1991 bude postupně otištěno 86 znaků fran-
couzských departementů, šest v každém čísle.

1m

SUMMARY

This issue commemorates the 70th anniversary of the Czechoslovak state flag with the article "The First Czechoslovak Legal Decrees on Flags," (p. 1519-1521) written by P. Fojtík. The author mentions the decree 1007/1919 issued by the Minister with the full authority for Slovakia on 28 February 1919 and quotes its Article 1 which enabled the population living in Slovakia to hoist white-over-red Czechoslovak flags and white-over-blue-over-red Slovak flags. P. Fojtík then discusses further flag decrees and laws, especially those of 19 May 1919, 30 March 1920 and 20 August 1920. A. Brožek in his article "New State Symbols of the Czech Republic," (p. 1521-1527) gives an account of the negotiations in the Czech National Council, (CNC) where the constitutional law No. 67 on the state symbols of the Czech Republic and the law No. 68 on the use of the state arms and the state flag of the Czech Republic were issued on 13 March 1990. He writes that committees of the CNC first discussed two proposals of the arms (see illustrations on page 1522) drawn by J. Dolejš. The consultation of chairmen of the committees of the CNC held on 20 February 1990, led then to discussions of two Czech arms, the small one (the traditional arms of Bohemia) and the great one (a quartered shield with the arms of Bohemia, Moravia and Silesia) in the committees. Though the artistic rendition by J. Rathouský (see the evolution of the rendition on page 1526 above) was approved by the CNC on 13 March 1990, the negotiations of J. Skalník - who was responsible for the rendition of the federation arms of Czechoslovakia - with the CNC led to approval of new drawings of the arms of the Czech Republic (on page 1526 below) where the artistic style is the same as in the federation arms. J. Louda in his article "How I Designed the Federation Arms," (p. 1527-1530) presents his own proposals for the arms, and mentions his discussions with President Havel and his adviser and artist J. Skalník which dealt with the form of the shield and heraldic figures of the arms of the Czech and Slovak Federal Republic during the period from January till April 1990. The regular sections "New Flags" and "New Arms" are devoted to Namibia, Slovakia, the Northern Marianas, British Columbia and Jordan. The issue is concluded with four book reviews.

VEKTOLOGIE - zpravodaj Vexilologického klubu při Obvodním kulturním domě v Praze 3, Seifertova 53, 130 00 Praha 3. Vy- chází neperiodicky a je určen pouze členům klubu. Toto číslo připravil ing. Aleš Brožek za spolupráce Jiřího Loudy, doc. dr. Ludvíka Muchy, CSc., dr. Zbyška Svobody a ing. Jirího Tenory. Výtvarně spolupracovali ing. Michael Kroupa, CSc., a Roman Klimeš.

Květen 1990

č. 78

TZ 58